

Alina TOCARCIUClector universitar, Universitatea Tehnică a Moldovei
University lecturer, Technical University of Moldova
Email: alinatocarciuc13@gmail.com**CONSIDERAȚII PRIVIND TIPOLOGIA TEXTILELOR TRADIȚIONALE
DE INTERIOR DIN MOLDOVA*****Considerations regarding the typology of traditional interior textiles in Moldova***

Summary. In fact, the authentic traditional textiles found in the interiors and households of the inhabitants of the Republic of Moldova illustrate multifunctional sermons and, at the same time, heritage objects that compose an integral and harmonious ensemble with the decorative elements of interior architecture and furniture traditional. The typology of traditional textiles needs to be studied and systematized on basic geographic areas: north, center and south, while the diversity of artistic manifestations and technical features appear in micro zones (rayon, village), and the factors that condition this typology are formulated in work. The present study is focused on theoretical analysis and field studies, museum of basic traditional textiles, and the results of this study are reflected in the systematization of traditional textiles according to raw material and depending on areas of household use. This aspect determines the theoretical value and the novelty of the present work.

Keywords: textile, authentic, interior, raw material, wool,

De-a lungul timpului, țesăturile tradiționale, în calitatea sa de mijloace materiale ale culturii naționale, au ajuns treptat la interferența dintre tradiție și inovație. Pe lângă specificul tradițional, s-au adoptat și alte caracteristici, care sunt transpuse în inovații (cu impact progresiv sau regresiv). Astfel, și în cazul textilelor, inovației îi sunt specifice următoarele particularități:

- ✓ introducerea materialelor noi,
- ✓ întrebuințarea tehnicilor și ustensilelor de lucru noi,
- ✓ crearea motivelor decorative noi sau valorificarea celor existente,
- ✓ îmbogățirea paletei cromatice,
- ✓ modificări ale schemei compoziționale – toate acestea fiind în dependență directă de funcția și gradul de utilitate a obiectului textil în interior.

De cele mai multe ori, textilele de interior autentice sunt reprezentate de țesăturile confecționate manual ce se deosebesc prin originalitatea factuală și cromatică, prin ornamentica bogată, nivelul înalt al măiestriei tehnico-decorative, prin multitudinea de grupe tipologice și variante locale. Acest aspect determină valoarea artistică, etnografică și patrimonială a textilelor tradiționale create, lucrate și utilizate pe teritoriul Republicii Moldova.

Textilele lucrate manual în condiții de casă alcătuiau o parte considerabilă din averea familiei, având, totodată, și o deosebită prestanță spirituală grație utilizării în riturile de trecere în viața omului. Conform tradiției populare¹, fiecare gospodină trebuia să știe să țese, să croșeteze și să brodeze pentru a-și îmbrăca membrii familiei, a împodobi casa, a organiza gospodăria, a pregăti zestrea copiilor, atributele ritualice pentru nuntă, botez, înmormântare etc. În așa fel, categoria țesăturilor și numărul lor, hărnicia femeilor erau markeri importanți pentru a se forma autoritatea și opinia sătenilor despre o anumită familie.

¹ Zina Șofranksy, Valentin Șofranksy, *Cromatica tradițională românească: Terminologia, modalitățile de dobândire și funcționalitate a coloranților naturali în spațiul carpato-danubiano-pontic*, Bucureșt: Editura Etnologică, 2012, 454 p.

Literatura de specialitate consultată², completată de rezultatele cercetărilor în teren, oferă posibilitatea de a identifica, repertoria și a cunoaște mai detaliat cele mai răspândite tipuri de textile tradiționale. Unul din elementele de bază în creația populară totdeauna a fost și rămâne materia primă, în care locul central revine lânii. Analizând sursele bibliografice³, și rezultatele studiilor muzeistice și de teren, extinderea pe teritoriul Republicii Moldova a caracterului materiei prime pentru textile este de remarcat că în partea centrală și de nord a fost răspândită lâna aspră de culoare neagră, cafenie și sură – *brumărie*, folosită la alesul covoarelor, țesutul lăicerelor, rumbelor, păretarelor, țolurilor ș.a.⁴. Spre sud, regiunile Lăpușna, Cahul și Tighina începe hotarul de trecere de la creșterea oilor cu lâna întunecată și aspră la oile albe – țigăi cu lâna moale și lungă. Astfel, în partea de sud a Moldovei a fost răspândită lâna moale din care, de obicei, se produc diferite țesături decorative pentru împodobirea locuinței: *macaturi*, *cuverturi de pat*, *fețe de iorgane sau plapume*, *țesături de lâna pentru îmbrăcăminte*, covoare. La sud existau și țesăturile din fire naturale de borangic (mătase brută), utilizate pentru *prosoape*, *năframe*, *fețe de masă*, deoarece aici populația se ocupa cu sericicultura – creșterea viermilor de mătase⁵.

În ceea ce privește materia primă vegetală este de remarcat că în nordul și centrul Republicii Moldova, în trecut, se cultiva mai mult cânepa, pe când la sud – inul. Aici inul era cultivat pe larg și ocupa pământuri întinse datorită faptului că semințele acestei culturi erau furnizate industriei chimice pentru extragerea uleiului, atât de necesar la producerea vopselelor. Țăranii ca recompensă pentru culesul și selectarea acestor semințe primeau fibre textile de in, din care își confecționau multe țesături pentru gospodărie și vestimentație⁶.

Astfel, materia primă a determinat evolutiv tipurile de textile tradiționale din punct de vedere tehnic (posibilitățile de prelucrare) și artistic (posibilitățile de aplicare a tehnicilor de decor și posibilitățile de vopsire a materiei cu coloranți extrași din flora locală).

Tipologia textilelor tradiționale necesită să fie studiată și sistematizată pe zone geografice de bază: nord, centru și sud, în timp ce diversitatea manifestărilor artistice și particularitățile tehnice apar în cadrul unor microzone (raion, sat). Astfel, tipologia pieselor textile tradiționale este condiționată de mai mulți factori:

- *Factorul spiritual* determină piesa textilă prin necesitatea creării și posibilităților spirituale ale realizării ei. Este determinat de condițiile social-istorice și etnice care determină în ultimă instanță tradiția existentă la un moment dat la un grup și este rezultatul efortului creator constant și intens al mai multor generații, la care se pot adăuga influențe asimilate pe parcurs și de la alte culturi.
- *Factorul tehnic* determină piesa textilă prin existența instrumentului necesar confecționării și existența îndemnării, a specializării.
- *Factorul social-economic* determină piesa textilă prin existența materiei prime din care se confecționează fiind legat și de condițiile geografice⁷.

Cu precădere, pe ariile de utilizare a textilelor tradiționale casnice deosebim 3 grupuri de piese textile tradiționale⁸:

² *Meșteșuguri populare tradiționale moldovenești* (Din colecțiile Bibliotecii Naționale): Bibliografie de recomandare; alcăt.: Svetlana Miron; dir. gen.: Elena Pintilei, Chișinău: Biblioteca Națională a Republicii Moldova, 2017.

³ L. Bлага, *Scoarțele basarabene*: [arta populară românească], in: Sud-Est, Nr. 3, 1991, p. 12-13; Elena Postolachi-Iarovoi, *Textilele – fenomen de cultură și istorie*, in: Revista de etnologie, 2001, nr 3, p. 101-109.

⁴ Ion Bălțeanu, *Țesutul decorativ în creația meșterilor populari*, in: Revista de Etnografie: serie nouă, 2006, nr. 5, p. 72-78.

⁵ moldovenii.md/md/section/61 (accesat 04.09.2021).

⁶ moldovenii.md/md/section/386/content/843 (accesat 04.09.2021).

⁷ *Scoarțele românești*, Marcela Focșa, din colecția Muzeului de artă populară al R.S. România, București, 1970.

⁸ *Arta populară românească*, Marina Marinescu, Cluj-Napoca: Dacia, 1975.

Tipologia pieselor în funcție de materie primă

Materie primă	Piese de interior			Piese de ocazie				Piese de uz gospodăresc		
	Pentru perete	Pentru pardoseli	Pentru uși, ferestre și pentru zonare	Pentru naștere, botez, cumetrii	Pentru logodnă, nuntă	Pentru înmormântare	Pentru ocazii sporadice	Pentru bucătărie, păstrare	Pentru dormitor, odihnă	Pentru igiena individuală
Lână, Semilână	Covorul, Lăicerul, Păretarul, Scoarța Cerga	Lăicerul, Țolul, Scoarța			Pocrovăț			Traiste Desage	Lăicerul, Postav, Țolul, Velință, Macat, Iorgan, Cerga	
In						Prosop/ștergar		Prosop/Ștergar, Față de masă, Zolnice		Prosop/ștergar
Cânepă		Țolul						Saci, Veretcă/opol, Traiste, Desage, Zolnic	Țolul	
Bumbac	Prosop/ștergar	Țolul		Prosop/ștergar	Prosop de nuntă, Pocrovăț	Pocrovăț		Prosop/ștergar, Față de masă, Zolnic, Mânășterguri	Țolul, Macat, Iorgan	Prosop/Ștergar, Mânăștergură
Mătase				Prosop	Prosop			Față de masă		

1. **Piese de interior** includ textilele utilizate pentru amenajarea și decorarea spațiilor de locuit în funcție de locul amplasării și funcția pe care le îndeplinesc:

- Pentru pereții interiorului;
- Pentru pardoseli;
- Pentru uși, ferestre și zonarea interiorului.

2. **Piese de ocazii** cuprind textilele utilizate la ocazii, evenimente, create din timp, destinate riturilor de trecere în viața omului, iar, ulterior fiind utilizate ca piese de interior sau de uz gospodăresc:

- Pentru naștere, botez, cumetrii;
- Pentru logodnă, nuntă;
- Pentru înmormântare;
- Pentru ocazii sporadice.

3. **Piese de uz gospodăresc** includ textilele exploatate uzual sau sporadic în scopuri individuale sau pentru întreținerea gospodăriei. Acestea, la rândul său, se împart în:

- **Piese de bucătărie/păstrare.** Piese textile utilizate în procesul preparării bucatelor, amenajării și servirii mesei, precum și pentru păstrarea alimentelor uscate;
- **Piese pentru odihnă/dormitor.** Piese textile cu care se pregătește sau se așterne patul, locul pentru odihnă sau șezut.
- **Piese pentru igiena individuală.** Piese textile întrebuințate întreținerii igienei individuale precum prosoape de mână și corp.

Raportate la criteriul funcționalității și al principalelor materiale din care sunt confecționate, textilele tradiționale de pe teritoriul Republicii Moldova sunt tipizate în felul următor (tabelul 1):

Această clasificare va permite studiul pe categorii de piese, în primul rând, din punct de vedere al atribuțiilor funcționale în interior și reieșind din anumite funcții ocazionale pe care le îndeplinesc (tabelul 2)⁹

Astfel, va urma o analiză a grupurilor de textile tradiționale după componentă fibroasă (lâna, bumbac, in, cânepa, mătasea) adaptate la condițiile actuale, conform următoarelor criterii: particularitățile igienice, sustenabilitatea (gradul de poluare a mediului, consumul de resurse în timpul producerii, perioada de descompunere), funcționalitatea și longevitatea (rezistență la uzură, rezistența culorii) și aspectele estetice.

Tabelul 2

Denumirea piesei, etimologia	Descrierea	Aspect, exemplu
COVOR	<p>Piesa textilă decorativă de bază folosită la împodobirea pereților locuinței.</p> <p>Din categoria covoarelor se întâlnesc și fac parte: scoarța, chilimul, războiul, covorul, pologul, cerga etc.</p>	 <p data-bbox="723 948 1085 974">sf. sec. XIX – înc. sec. XX, Soroca</p>
<p>SCOĂRTĂ din lat. <i>scortea</i>, coajă, acoperire</p>	<p>Covor cu urzeală de lână sau bumbac și băteală din lână.</p> <p>Specific – gamă cromatică redusă și caldă</p> <p>Fondaluri colorate (verde, arămiu, roz, cafeniu) și chenare înguste.</p>	 <p data-bbox="723 1395 1085 1422">sf. sec. XIX – înc. sec. XX, Soroca</p>

⁹La elaborarea Tabelului 2 au fost consultate următoarele surse: <http://www.patrimoniuematerial.md/ro/pagini/registrul-fi%C8%99ele-elementelor-de-patrimoniu-cultural-imaterial-tehnici-%C8%99i-cuno%C8%99tin%C8%9Be-legate-de-arta/> (accesat 07.09.2021); Cerga | Patrimoniul cultural imaterial al Republicii Moldova (patrimoniuematerial.md) (accesat 15.09.2021); dexonline.ro (accesat 15.09.2021); Rumbă | Patrimoniul cultural imaterial al Republicii Moldova (patrimoniuematerial.md) (accesat 16.09.2021); Covorul | Patrimoniul cultural imaterial al Republicii Moldova (patrimoniuematerial.md) (accesat 10.09.2021) ș.a.

<p>PĂRETĂR din <i>p(e)ret(e)</i>+ sufixul <i>-ar</i> – parte din interior</p>	<p>Covor mic, bucată de pânză brodată, hârtie cu desene etc. care se pune pe perete, în casele țărănești, în scop decorativ.</p>	
		<p>înc. sec. XX, Soroca</p>
<p>CERGĂ sau <i>pocrovăț</i> din slavă (<i>veche</i>) <i>pokrovīci</i> – acoperă- mânt</p>	<p>Covor cu o singură față mițoasă, cu mițe lungi legate de urzeala covorului în timpul țesutului cu alesătură.</p> <p>Bucată de pânză sau de stofă folosită pentru acoperirea unor obiecte de cult din religia creștină Pătură care se pune sub șaua calului</p>	
		<p>sec. XIX, Ungheni</p>
<p>RUMBĂ de la <i>romb</i> - figură geometrică</p>	<p>Țesătură decorativă de lână și bumbac sau lână și cânepă, care are o față cu motive geometrice: linii curbe, romburi mari sau mici alese cu lână unite în diferite compoziții și gamă cromatică multicoloră pe fundal negru.</p>	
		<p>sec. XIX, Ungheni</p>
<p>ȚOL din ngr. <i>tsolí</i></p>	<p>Țesătură groasă de lână, de cânepă sau de bumbac, folosită ca pătură, ca velință sau pentru așternut <i>pe jos</i>.</p>	

<p>VELINȚĂ sau MACAT din arab.,tc. <i>makad</i> – loc de stat</p>	<p>Țesătură țărănească groasă de lână albă sau vârgată în diferite culori, de obicei împâslită la puiă, folosită ca pătură, cuvertură</p> <p>Țesătură țărănească de lână sau de bumbac, din care se fac fețe de plapumă și de perne sau cuverturi pentru paturi</p>	 <p>sf. sec. XIX – înc. sec. XX, Colecția muzeului etnografic or. Cluj-Napoca, România</p>
<p>PROSÓP din maghiară prosop – față</p>	<p>Obiect de uz casnic pentru ștersul mâinilor, a feței, a corpului după spălare, constând dintr-o bucată dreptunghiulară de pânză (ornamentată); șervet; ștergar</p> <p>Bucată dreptunghiulară de țesătură ornamentată care servește ca podoabă în casele țărănești; ștergar.</p>	 <p>sf. sec. XIX – înc. sec. XX, Colecția muzeului etnografic or. Cluj-Napoca, România</p>
<p>ZÓLNIC din <i>a zoli</i> + suf. <i>~nic</i></p>	<p>Bucată de pânză groasă, de formă pătrată sau dreptunghiulară, folosită în gospodărie (pentru a răsturna mămăliga, a acoperi pâinea etc.).</p>	 <p>înc. sec. XX, Anenii Noi</p>

<p>MÂNĂȘTÉRGURĂ din <i>Mână</i> + <i>șterge</i> + suf. -<i>ură</i></p>	<p>Ștergar, prosop; șervet Batistă lucrată de fete înaintea măritișului.</p>	 <p>înc. sec. XX, Ungheni</p>
<p>IORGAN din <i>Tc. Yorgan</i></p>	<p>Țesătură/piesă țărănească de pus pe pat sau în căruță</p>	
<p>TRAIȘTĂ sau DESAGĂ din lat. <i>Bisaccium</i>, din fr. <i>besace</i>. 2 saci</p>	<p>Piesă de formă dreptunghiulară de forma unui sac mic, care are bată și se agață pe umăr. Traistă de formă specială, alcătuită din doi saci de pânză egali, care se poartă în echilibru, agățați de umăr.</p>	 <p>Traistă, sf. sec. XIX – înc. sec. XX, Colecția muzeului etnografic or. Cluj-Napoca, România</p>
<p>LĂICÉR sau lăvicer din <i>la (v)ită</i> + <i>sufixul -ar</i> – obiectul de mobilă</p>	<p>Scoartă îngustă de lână colorată, țesută cu dungi sau alesături, cu care se împodobesc lavițele și pereții.</p>	 <p>sf. sec. XIX – înc. sec. XX, Soroca</p>